

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2019. – Т. 40. – С. 110-118
DOI: 10.31861/mhpi2019.40.110-118

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2019. – Volume. 40. – pp. 110-118
DOI: 10.31861/mhpi2019.40.110-118

УДК: 324(71)

© Логвінова Дарія¹

Виборча система в Канаді

У даній статті було розглянуто процес зародження та формування канадської виборчої системи в історичній ретроспективі, з акцентом на гендерній та расовій складових. Також виокремлено особливості роботи виборчої системи в Канаді під час виборчої кампанії, для чого було коротко проаналізовано канадське виборче законодавство, передостанні три цикли парламентських виборів (2008, 2011 та 2015 рр.), переваги та недоліки керування країною провідними партіями, що дало можливість зробити висновки щодо активності та ефективності змін в сфері виборів в Канаді.

Ключові слова: виборча система, виборче право, виборчий процес, гендерна рівність, расовий компонент, система виборчих органів, політична партія, політичний діяч.

The Canadian Electoral System

The Canadian electoral system is one of the most democratic in the world. Despite the constant challenges of changing reality, Canada's political institutions continue to function as usual, providing, first and foremost, a legal framework that allows civilized forms to address many of the present-day problems. Given the difficult situation in Ukraine, research into the experience of most developed countries, such as Canada, on the formation and functioning of an effective electoral system is as relevant as ever. This article examines the process of origination and formation of the Canadian electoral system in historical retrospect, with a focus on gender and racial components. It also highlighted the peculiarities of the election system in Canada during the election campaign (brief analysis of Canadian electoral law during the last three cycles of parliamentary elections 2008, 2011 and 2015), the advantages and disadvantages of major parties policy, which helped to make conclusions about the activity and effectiveness of change in the Canadian election field. How has the political spectrum of the country changed as a result of each election cycle? Why was the ruling party defeated? And will classic values and traditions be revived? Finding answers to these questions may be of interest to Canadian scholars as well as to researchers of general democratic processes taking place in the modern world.

Keywords: electoral system, suffrage, electoral process, gender equality, racial component, electoral system, political party, politician.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблемою аналізу виборчої системи Канади, країни із досить стабільною політичною системою, що входить за економічними показниками в число провідних країн світу, займалися такі науковці, як Є. В. Ізраєлян², Є. А. Крем'янська³, Ю. Михайлова⁴, Д. В. Лафітський, Н. М. Касаткіна, А. Г. Орлов, Н. Ю. Тре-

¹ Аспірантка кафедри міжнародних відносин, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна. E-mail: darielf@ukr.net; <http://orcid.org/0000-0001-8987-1459>.

² Ізраєлян Е.В. (2016). Федеральные выборы 2015 года: трансформация ценностей? (по материалам доклада на заседании Круглого стола в Институте США и Канады РАН 15 ноября 2015 года), Канадский ежегодник, Вып. 20. URL: federalnye-vybory-2015-goda-transformatsiya-tsennostey-po-materialam-dokladana-zasedanii-kruglogo-stola-v-institute-ssha-i-kanady-ran-15.pdf (дата перегляду 2 травня 2019).

³ Крем'янська Е. А. (2011). Избирательная система Канады. Порядок организации избирательного процесса. Ж-л «Право и управление. XXI век», электронное издание, МГИМО, № 3 (20). URL: http://pravo.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/04_kremyanskaya.pdf (дата перегляду 2 травня 2019).

⁴ Михайлова Ю. (2012). Женщины в политике Канады. URL: <https://ushistory.ru/populjarnaja-literatura/961-zhenschiny-v-politike-kanady> (дата перегляду 2 травня 2019).

щетенкова⁵, Ф. Грейвз⁶, Р. Варніка⁷, Н. Янсен та Е. Ярі⁸, Д. Рогачук⁹ та ін. Об'єднання провінцій Канада, Нова Шотландія і Нью-Брансвік в єдиний Союз під назвою Канада пройшло випробування часом. Разом з тим, цю країну не можна віднести до числа тих Федерацій, де з порядку денного знято «федеральне питання». Більш того, за останнє десятиліття відбулося загострення відносин між центральною владою та одним з її суб'єктів – провінцією Квебек. Проте, політичні інститути Канади продовжують функціонувати в звичайному режимі, що забезпечується, в першу чергу, постійною увагою до правового механізму, який дозволяє в цивілізованих формах вирішувати багато «викликів» сучасності. Тому можна з впевненістю говорити про велике значення дослідження такої виборчої системи, яку в багатьох країнах, в тому числі в Україні, можна використати як зразок при проведенні реформ у галузі виборчого процесу та виборчої системи.

Актуальність теми дослідження. Після здобуття незалежності Україна здолала непростий шлях. Євромайдан призвів до усунення від влади експрезидента В. Януковича та переорієнтації розвитку країни на зближення з Європейським Союзом, що призвело до вторгнення Російської Федерації, анексії нею Криму та збройного конфлікту у східній частині Донбасу. Конфлікт, що триває і досі, підірвав економіку країни та дестабілізував політичне життя.

Президентські та парламентські вибори, проведені позачергово у 2014 році, були досить високо оцінені міжнародними та українськими спостерігачами. Вони призвели до утворення коаліції серед реформаторських сил. Деякі події в політичному житті за останні роки, в тому числі прийняття у 2015 році закону про реформу в сфері політичного фінансування в Україні (за технічної допомоги IFES), стали свідченнями руху в прогресивному напрямку¹⁰. У жовтні 2015 року були проведені місцеві вибори. Новий закон, за яким вони проводились, був досить суперечливим і надто складним. Він став ще одним експериментом української влади із запровадження правил та систем для кожних наступних виборів. Однак, надто повільне впровадження реформ призводить до незадоволення населенням поточною ситуацією в країні, а такі кроки лише підкреслюють необхідність оптимізації виборчої системи шляхом об'єднання та гармонізації різних законів країни, якими регулюються вибори.

Канадська виборча система, як свідчать автори різних досліджень, проведених в Канаді та за її межами, є однією з найдемократичніших у світі¹¹. З огляду на вищезгадану ситуацію в Україні, вивчення досвіду найрозвиненіших країн світу, таких, як Канада, в питанні формування та функціонування ефективної виборчої системи є актуальним, і як ніколи своєчасним.

Метою написання статті було виокремити та розглянути специфічні риси виборчої системи в Канаді, для досягнення цього заплановано було вирішити наступні **завдання**: з'ясувати особливості виникнення та розвитку виборчої системи в Канаді, а також проаналізувати декілька циклів виборів для того, щоб розібрати специфіку застосування даної виборчої системи в дії.

Виклад основного матеріалу. Канада – федеративна демократична держава. Коріння канадської виборчої системи можна виявити ще в середньовічній Англії, коли в 1215 році було прийнято Велику Хартію Вольностей (Magna Carta), документ, що заклав основи в тому числі і виборчої системи країн англо-саксонської правової системи¹².

⁵ Лафитский Д. В., Касаткина Н. М., Орлов А. Г., Трещетенкова Н. Ю. (2006). Современные избирательные системы. Вып. 1: Великобритания, Канада, Мексика, Польша, М., РЦОИТ, Норма, 496 с. URL: <https://studfiles.net/preview/6702735/> (дата перегляду 2 травня 2019).

⁶ Graves, F. (2016). Canada's 42nd election is portrayed here as a morality play as seen through the lens of the Canadian citizenry. Policy Options. URL: www.elections.ca/content.aspx?section=res&dir=rec/eval/pes2015/lfs&document=index&lang=e (дата перегляду 2 травня 2019).

⁷ Warnica, R. (2015). The Liberal Resurrection. National Post. URL: <https://nationalpost.com/features/the-liberal-resurrection> (дата перегляду 2 травня 2019).

⁸ Jansen, N. and Yarhi, E. (2017). Canadian Elections. URL: www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/elections/ (дата перегляду 2 травня 2019).

⁹ Рогачук Д. (2018). Чи потрібна Україні виборча реформа? URL: https://vybory.pravda.com.ua/files/graph/chy_potribna_ukraini_vyborcha_reforma/ (дата перегляду 2 травня 2019).

¹⁰ Там само.

¹¹ Лафитский Д. В., Касаткина Н. М., Орлов А. Г., Трещетенкова Н. Ю. (2006). Вказ. пр.

¹² Кремьянская Е. А. (2011). Вказ. пр.

Канадські вибори – це процес, в якому громадяни Канади висловлюють свої уподобання щодо того, хто буде представляти їх інтереси та «керувати» ними, шляхом голосування об'єднуються, щоб вирішити, які кандидати стануть депутатами парламенту. Вибори є основоположними для функціонування демократії в Канаді, оскільки вони є основним засобом, через який громадяни надають повноваження тим, хто ними керуватиме в їхніх інтересах та в інтересах держави.

Виборчий процес в Канаді пройшов кілька етапів розвитку. Спочатку, за рідкісним винятком, голосувати в Канаді могли тільки представники чоловічої частини населення, причому і це право було обмежено цензом власності.

Зупинимось на питанні гендерної рівності в політичній сфері в Канаді трохи детальніше.

Довгий час проблема дискримінації по відношенню до жінок залишалася невирішеною в усьому світі, навіть в «усталених демократіях», до числа яких входить Канада. Першу Всесвітню конференцію по становищу жінок було проведено в Мехіко у 1975 році, по завершенню якої 1976-1985 рр. були оголошені ООН Десятиліттям жінок, що дозволило представницям прекрасної статі «увірватись» в політику в Північній Америці на всіх рівнях влади – від місцевого до федерального. На даний момент близько половини парламентських місць (40%) в Канаді займають жінки¹³, що дуже наближено до абсолютного гендерного балансу.

У Хартії прав і свобод (частині Конституції країни) чітко вказано на рівноправ'я за статевою ознакою. Жоден федеральний закон не може бути прийнятий без підтвердження від міністерства юстиції про те, що в ньому немає дискримінації жінок. Протягом 1967-1970 років в Канаді працювала Королівська комісія з вивчення становища жінок. У 1971 році до структури федерального уряду було включено пост міністра, відповідального за становище жінок. У 1976 році було засновано діюче досі державне Агентство з питань становища жінок. У 1995 році було прийнято Федеральний план з гендерної рівності, а в 2000 році, в якості його продовження, – Програму роботи з гендерної рівності.

Виборче право в Канаді жінки отримали за законом 1918 року і завдяки цьому вперше брали участь у загальноканадських виборах 1921 року; саме тоді до Палати громад було обрано першу жінку. У 1929 році жінки Канади отримали право ставати сенаторами. Всього за час існування Канади в якості незалежної держави членами Палати громад побували 193 жінки, членами Сенату – 74. Частка місць, одержаних жінками в Палаті громад за результатами виборів, поступово зростає: 1993 рік – 17,97%; 1997 рік – 20,6%, 2000 рік – 20,6%, 2004 рік – 21,1%, 2006 рік – 20,78%, 2008 рік – 22,8%). За результатами виборів, що відбулися в 2011 році, жінки зайняли в Палаті громад 76 місць з 308 (24,68% депутатського корпусу). У складі верхньої палати парламенту в 2011 році налічувалося 36 жінок-сенаторів (36,73% від загальної чисельності сенаторів)¹⁴. Жінка вперше стала міністром федерального уряду в 1957 році, лейтенант-губернатором – в 1974 році (провінція Онтаріо); головою території – в 1979 році (Юкон); генерал-губернатором – в 1984 році; прем'єр-міністром – в 1993 році (Кім Кемпбелл). У 1989 році жінка (Одрі Маклафлін) вперше очолила велику політичну партію, представлену в парламенті, – Нову демократичну партію.

Для отримання об'єктивних показників ситуації з положенням жінок в країні можна послуговуватись двома індексами, що вираховуються ООН, – індексом розвитку з урахуванням гендерної складової (Gender-related development index) та індексом можливостей для жінок (Gender empowerment measure). Перший з них являє собою індекс людського розвитку, дисконтований на величину, яка відображатиме нерівність між статями. За цим показником Канада в 2005 році знаходилася на 4-му місці в світі, а його показник склав 0,956, або 99,5%, від величини індексу людського розвитку (0,961)¹⁵.

Якщо ж говорити про індекс можливостей для жінок, який відображає рівень їх активності в економічному та політичному житті, то за цим показником Канада отримала лише 10-е місце зі значенням 0,820 (серед 93 країн, за якими розраховується цей індекс)¹⁶. На відміну від індексу

¹³ Михайлова Ю. (2012). Вказ. пр.

¹⁴ Канада: Гендерное равенство/неравенство (2019). URL: <http://www.hypo.ru/tom3/583.html> (дата перегляду 2 травня 2019).

¹⁵ Там само.

¹⁶ Там само.

розвитку з урахуванням гендерної складової, індекс можливостей для жінок вказує на нерівність можливостей для жінок в деяких напрямках.

Які перешкоди виникають у жінок-політиків? Канадські фахівці виділили три основні причини кількісної переваги представників чоловічої статі: по-перше, високі витрати під час виборчих кампаній, з якими не кожна «середня» канадійка може впоратися; по-друге, необхідність нехтувати сімейними обов'язками, оскільки гендерні ролі в самих партіях не визначені; по-третє, наявність патріархальних «забобонів» в світі політичної еліти, що складається переважно з чоловіків¹⁷. Тому жінки частіше набагато успішніше виступають на місцевих виборах, ніж успішно беруть участь у «великій політиці». Цікавим є і той факт, що виборці більше довіряють жінкам-кандидатам. Але самі політичні партії і, звичайно ж, ЗМІ займають «ворожу» позицію, представляючи прекрасну статю як слабких і бездарних політиків, що, безумовно, спрямовує в негативному напрямку громадську думку.

Хоча в сучасній Канаді вже майже досягнуто гендерної рівності в урядових органах, залишаються ще невирішені проблеми. Тому важливе значення в їх вирішенні має жіночий рух, який орієнтований на поліпшення становища жінок в суспільстві.

Звернемо увагу також на обмеження виборчого права за расовим критерієм, яке застосовувалось від самого початку існування виборчого процесу в Канаді та відповідно до якого жителі-аборигени та темношкірі жителі не могли брати участь у виборах. Однак в 1960 році дискримінацію було скасовано і всі дієздатні громадяни були наділені рівним виборчим правом.

Перший офіційний перепис виборців на федеральному рівні здійснено в 1917 році, проте в результаті перепису так і не з'явився офіційний список виборців. Протягом наступних 20 років робилося ще декілька спроб створити федеральний список виборців, проте безуспішно¹⁸. Тільки в 1992 році з'явився перший електронний федеральний список виборців, а в 1996 році законодавчо закріплений Національний Регістр Виборців, який в даний час є основою списку виборців для кожної виборчої кампанії.

У Канаді існує дворівнева система виборчих органів: один рівень – це федерація, інший – провінції.

Парламент Канади складається з двох палат. Палата громад має 308 депутатських крісел, які можуть бути зайняті депутатами від уніномінальних виборчих округів (тобто таких, що представлені однією особою) максимум протягом п'яти років. Свого місцевого депутата до Палати громад канадці обирають шляхом одномандатного мажоритарного голосування в один тур. Сенат складається зі 105 сенаторів, яких призначає Генерал-губернатор за поданням Прем'єр-міністра (за винятком Альберти, – там проводяться вибори номінантів до Сенату Канади).

Хоча в даний час в Парламенті Канади представлені 5 партій, лише дві з них є основними в Канаді та після канадської Конфедерації 1867 року вигравали вибори по черзі: це Консервативна та Ліберальна партії. Але у 2011 році після канадських федеральних виборів при більшості Консервативної партії вперше її офіційними опонентами стали представники Нової демократичної партії (НДП), натомість Ліберальна партія залишилась без значної кількості крісел в Палаті громад.

Між двома загальними виборами може бути запропоноване проведення часткових виборів, якщо яке-небудь місце звільняється. Право оголошення часткових виборів належить Прем'єр-міністрові. Федеральний уряд також може проводити загальнодержавні референдуми з важливих питань. Останній національний референдум було проведено в 1992 р. з питання про конституційні зміни, запропоновані Шарлоттаунською угодою¹⁹. В цьому випадку в передвиборчій кампанії особливо домінувало одне питання і, в певному сенсі, вибори де-факто стали референдумом. Найбільш близький за часом приклад – це вибори 1988 р., які більшість партій та спостерігачів розглядала як референдум з питання про підписання угоди про вільну торгівлю зі США²⁰.

Початком виборчої кампанії в Канаді є офіційне прохання Прем'єр-міністра, звернене до Генерал-Губернатора, про розпуск Парламенту і призначення нових виборів. Це прохання зна-

¹⁷ Михайлова Ю. (2012). Вказ. пр.

¹⁸ Там само.

¹⁹Крестьянская Е. А. (2011). Вказ. пр.

²⁰ Там само.

менує період виборчої кампанії, яка завершується підрахунком голосів за результатами голосування. Максимальний період федеральної виборчої кампанії не встановлено законом, проте кампанія не може тривати менше ніж 36 календарних днів. Період виборчої кампанії в провінції встановлюється законодавством кожної провінції.

Зі вступом в силу закону С-16, прийнятого у 2006 р., щодо внесення змін до Виборчого закону Канади, федеральні вибори в Канаді повинні проводитись в призначений день, а саме третього понеділка жовтня четвертого календарного року (рахуючи від дня останніх загальних виборів)²¹. Однак до теперішнього часу не було проведено жодних федеральних виборів в призначений день, оскільки канадські федеральні вибори 2008 р. були проведені на вимогу Прем'єр-міністра, а канадські федеральні вибори 2011 р. – в силу негативних результатів вотуму довіри.

Обов'язковий вотум на голосування не встановлено, проте традиційно канадці проявляли досить високу активність у виборчому процесі, хоча в даний час ця активність знижується (з 75 відсотків на виборах в 90-х роках ХХ століття до 60-65 відсотків на федеральних виборах в наш час²²). Ряд організацій та державних органів обговорюють заходи щодо збільшення кількості громадян, що беруть участь у виборах. Серед таких заходів – запровадження пропорційної виборчої системи, запровадження відповідальності для громадян, які не беруть участі у виборах; зниження порогу вікового цензу, перенесення голосування на неділю та інші заходи. Як видається, більш ефективним було б перенесення дня голосування на неділю (як це є в багатьох європейських державах), проте, за результатами опитувань населення, жителі Канади не бажають витрачати свій вихідний день на участь в голосуванні²³, а значить, такі зміни в законі теж наряд чи можливі.

Питання про обов'язковий вотум обговорюється в Канаді досить широко, в 2004 році один з сенаторів навіть ініціював поправки до чинного зараз Акту про Вибори 2000 року. Поправки полягали у включенні в закон заходів відповідальності у вигляді грошового штрафу за відсутність виборця на виборчій дільниці в день виборів без поважної причини. Однак така поправка не була прийнята з мотивуванням про недемократичність пропонованих змін²⁴.

Отже, виборча система Канади – це комплексний інститут конституційного права. Основний закон про вибори (Акт про вибори 2000 року) досить докладно регулює кожен етап виборчого процесу. Виборчий процес в Канаді досить чітко законодавчо врегульовано, створені спеціальні органи та інститути, які дозволяють тримати процес в рамках встановленого законом, а також проводять дослідження, які дозволяють намітити шляхи подальшого розвитку виборчої системи. Одним з таких інститутів є Виборне відомство Канади.

Не можна не помітити, що в цілому виборча система Канади досить гнучка і навіть за останні десять років вже істотно змінилась, хоч в той же час і містить в собі «сліди» середньовічних документів та історичних прецедентів. В даний час досить широко обговорюється можливість введення змішаної виборчої системи, що містить елементи пропорційної виборчої системи, крім того, державним органам доручено вивчити всю електоральну систему і підготувати пропозиції щодо її реформування. Все це вказує на постійну гнучкість виборчої системи, а також на те, що в найближчі роки можливо буде відзначити ще нові позитивні зміни одного з найважливіших державних механізмів в демократичній державі.

Проаналізуємо передостанні три цикли парламентських виборів в Канаді та розглянемо роботу виборчої системи Канади в дії.

У 2008 р. відбулись 40-і загальні вибори: правлячою меншістю було переобрано консерваторів Стівена Харпера, які таким чином перемогли лібералів Стефана Діона; блоку вдалось зберегти більшість місць, тоді як новодемократи покращили свої результати, але залишилися на четвертому місці²⁵.

У 2011 р. пройшли 41-і загальні вибори: консерваторів Стівена Харпера було переобрано правлячою більшістю. Після цих виборів політична мапа суттєво змінилась: Квебекському бло-

²¹ Кремьянская Е.А. (2011). Вказ. пр.

²² Там само.

²³ Там само.

²⁴ Там само.

²⁵ Там само.

кові залишилось 4 крісла з 47, а представництво НДП в провінції Квебек зросло від 1 до 59 депутатів²⁶. Вперше обраний «зелений» депутат.

Парламентські вибори в Палату громад Канади 2015 року пройшли 19 жовтня 2015 року. Вибори були проведені за мажоритарною виборчою системою з 338 виборчих округів (це стало вперше, раніше було 308, додано 15 місць в Онтаріо, по 6 у Альберті та Британській Колумбії, 3 в Квебеці, що пов'язано з підсумками перепису населення 2011 року)²⁷.

Вибори були призначені парламентом 2 серпня 2015 року. Таким чином, виборча кампанія стала найдовшою в сучасній історії країни. В цілому виборча кампанія проходила спокійно, основні питання стосувалися виключно внутрішньої політики та економіки.

Прем'єр-міністр Стівен Харпер від Консервативної партії намагався здобути рекордне переобрання вчетверте. Підводячи підсумки діяльності уряду С. Харпера, аналітики відзначали, що консерваторам, безсумнівно, є чим пишатися²⁸. До здобутків С. Харпера варто віднести об'єднання в 2003 р. роздроблених фракцій консервативного крила (Прогресивно-консервативної партії і партії «Канадський альянс») в єдину Консервативну партію, відродження її впливу і прихід до влади. У своїй політиці торі орієнтувалися і багато в чому досягли успіху в реалізації традиційних консервативних установок: зменшення ролі держави в економіці, зниження податків і регулювання підприємницького сектора, обмеження втручання центру в справи провінцій. І, що особливо важливо, консерваторам вдалося скоротити глибину і тривалість економічного спаду в Канаді в роки фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. Загальновизнано, що Канада виявилася більш підготовленою, у порівнянні з іншими розвиненими країнами Заходу, до входження в рецесію і подолання її наслідків²⁹. До зовнішньополітичних успіхів С. Харпера оглядачі зазвичай відносять досягнення більш ніж 40 торгово-економічних домовленостей, включаючи Всеосяжну торгово-економічну угоду з ЄС (жовтень 2013 р.) та Угоду про транстихоокеанське партнерство (жовтень 2015 р.)³⁰.

Однак, якщо вірити опитуванням громадської думки, лідирувала за популярністю опозиційна Ліберальна партія, очолювана Джастіном Трюдо. Крім того, значною популярністю користувалась Нова демократична партія (НДП), яку очолював Том Малкер.

Таким чином, лави виборців розділились на три табори. Згідно з опитуваннями, значна частина виборців до останнього дня виборчої кампанії не могла однозначно визначитися, за кого голосувати³¹.

Загальнонаціональні та провінційні опитування при голосуванні за мажоритарною виборчою системою малоефективні, проте дозволяють виявити загальні тенденції.

За тиждень до виборів опитування, проведене організацією Forum Research, показало, що у лібералів було 37% підтримки, у той час як у консерваторів – 31%, у НДП – 24%, Квебекського блоку – 6% і Партії зелених – 2%. При цьому 26% респондентів підтримували ЛП, оскільки вважали, що у неї більше шансів очолити уряд³².

Згідно з результатами опитування громадської думки від 18.12.2015 р., Ліберальну партію підтримують 37,7% виборців, Консервативну – 30,5%, а НДП – 22,1%; межа похибки становить 2,2%³³.

В результаті очолювана Джастіном Трюдо опозиційна Ліберальна партія Канади здобула перемогу на виборах, після чого чинний прем'єр-міністр Стівен Харпер подав у відставку.

Головною сенсацією виборів, що відбулися в Канаді 19 жовтня 2015 року, стала беззастережна перемога Ліберальної партії. Ліберали отримали найбільшу кількість голосів виборців

²⁶ Кремянская Е.А. (2011). Вказ. пр.

²⁷ На парламентских выборах в Канаде побеждает Либеральная партия (2015). URL: www.unian.net/world/1157271-na-parlamentskih-vyiborah-v-kanade-pobejdaet-liberalnaya-partiya.html (дата перегляду 2 травня 2019).

²⁸ Израелян Е. В. (2016). Вказ. пр.

²⁹ Там само.

³⁰ Там само.

³¹ Graves, F. (2016). Op. cit.

³² Ibid.

³³ Ibid.

(39,5%) і абсолютну більшість місць в парламенті (184 з 338)³⁴. Для порівняння: після виборів 2011 р. у лібералів було лише 18,9% голосів і 34 депутатських місця³⁵. Такий різкий стрибок в чисельності депутатського корпусу – випадок, безпрецедентний в історії електоральних кампаній Канади. Зауважимо також, що ніколи раніше партія, яка займала до виборів лише третє місце по представництву в парламенті (як це було з лібералами до підрахунку голосів 19 жовтня), не добивалася мандату на формування уряду більшості. Крім того, Ліберальна партія завоювала більшість депутатських місць майже у всіх провінціях (виняток склали лише Альберта і Саскачеван).

Примітно також, що Ліберальна партія здобула феноменальну перемогу у всіх вікових, етнічних і гендерних групах. За контрастом з консерваторами, які виграли в 2011 р. головним чином завдяки підтримці електорату середнього і старшого віку, ліберали завоювали симпатії як молодих, так і літніх канадців.

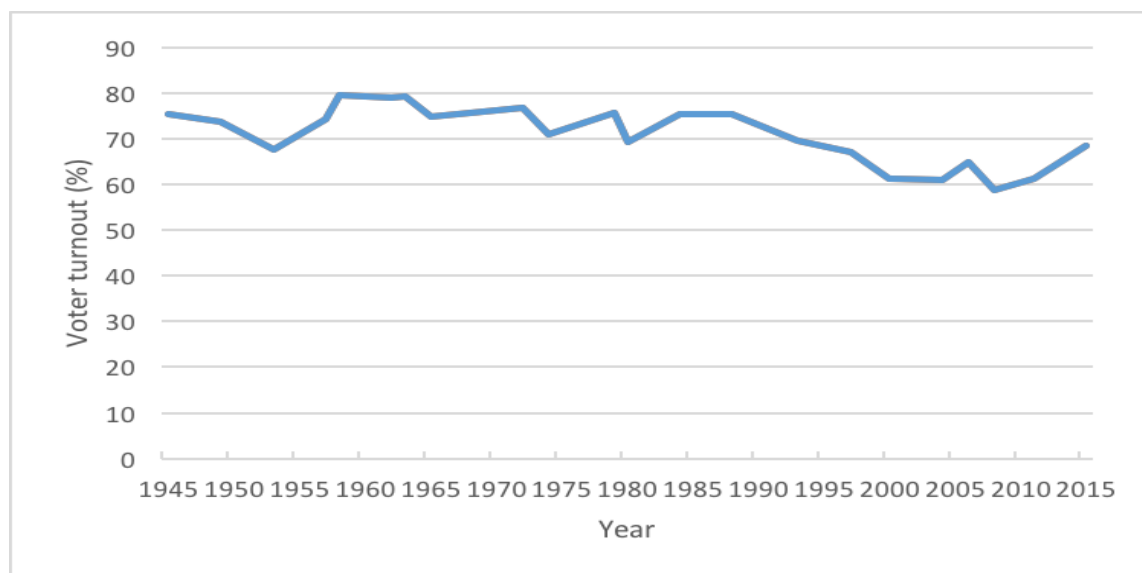
Партія лідирувала у всіх великих містах країни, в тому числі в Торонто, Монреалі, Ванкувері, Вінніпезі. І навіть в провінції Альберта, оплоті електоральної бази консерваторів, деякі округи міст Едмонтона та Калгарі віддали голоси лібералам.

Дж. Трюдо став фаворитом і серед «нових канадців» – іммігрантів, які проживають в районі Великого Торонто та в інших регіонах.

У Канаді явка виборців – частка канадців, які використали виборчий бюлетень – за останні 20 років знизилася з традиційної ставки від 70-75 відсотків виборців до приблизно 60 відсотків, однак на останніх виборах зросла (див. *Діаграму 1*)³⁶. Простого пояснення цього падіння немає, але важливим фактором є зменшення голосування серед молодших поколінь виборців. Молоді виборці демонструють нижчий рівень зацікавленості у політиці та менше, ніж їх старші колеги, схильні вважати, що голосування є обов'язком. Дослідження також показує, що існують ще три причини низької активності серед молодших виборців: вони менше ідентифікують політичні партії; відчувають менше вини не голосувати; мають менше довіри до виборів в Канаді³⁷.

Діаграма 1

Явка виборців у Канаді у 1945-2015 рр.

Джерело: Jansen, H. and Yarhi, E. (2017). Canadian Elections. URL: www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/elections/ (дата перегляду 2 травня 2019).

³⁴ Warnica, R (2015). The Liberal Resurrection. National Post. URL: <https://nationalpost.com/features/the-liberal-resurrection> (дата перегляду 2 травня 2019).

³⁵ Ibid.

³⁶ Jansen, H. and Yarhi, E. (2017). Op. cit.

³⁷ Ibid.

Натомість вибори 2015 р. примітні дуже високою явкою електорату. Вона склала 68,5% населення і виявилася найбільш значною з 1993 р. На попередніх виборах цей показник був істотно нижче – 61,1%³⁸.

На думку фахівців, істотне зростання числа тих, хто проголосував, відбулося за рахунок активізації молоді, залученої програмними установками і непересічною особистістю Дж. Трюдо. Це призвело до того, що електорат 2015 р. складався з двох приблизно рівних за кількістю груп: одна до 50 років, друга – після 50. Показово, що на виборах 2011 року більшість було представлено виборцями старше 50 років³⁹.

Як змінився політичний спектр країни в результаті виборів? Чому зазнала поразки правляча Консервативна партія? І чи будуть відроджуватися ліберальні цінності і традиції? Пошук відповідей на ці питання може представляти інтерес як для фахівців з канадської проблематики, так і для дослідників загальних демократичних процесів, що відбуваються в сучасному світі.

Вибори-2015 в Канаді ще раз продемонстрували значення ціннісних орієнтирів в формуванні партійних стратегій і розвитку політичних процесів.

Відомо, що цінності створюються протягом всієї історії існування тієї чи іншої нації, під впливом матеріальної і духовної культури суспільства, відповідно до геополітичного становища країни. Вони формують цілісність і стійкість соціальних систем, а при виробленні політики стають її елементами або основами. Багато фахівців відзначають відносну стабільність громадської думки Канади⁴⁰, якій не властиві швидкі і кардинальні зрушення. І, тим не менше, судячи з підсумків виборів, зміни в ціннісних уподобаннях канадців відбулися – на хвилі такого роду трансформації, поряд з іншими факторами, ліберали здобули феноменальну перемогу.

Висновки. По-перше, політична система, що склалася в Канаді після 2011 р. (права консервативна більшість – ліва опозиція), виявилася нестійкою. Відбулося перегрупування сил, що ознаменувало повернення до традиційного підходу – ліберали проти консерваторів. Сміливий експеримент 2011 р. швидко завершився. Проте, він увійде в політичну історію Канади як один з найважливіших етапів вдосконалення та оновлення партійно-політичної системи, розвитку процесів демократії та вільного волевиявлення.

По-друге, в Канаді почалося формування нової політичної еліти. На зміну представникам колишнього істеблішменту приходять нове покоління політичних діячів, з новим світоглядом і свіжими підходами.

По-третє, відбулися докорінні зрушення в електоральних перевагах канадців: вони активно підтримали ліберальну програму.

Вибори-2015 в Канаді продемонстрували значення ціннісних орієнтирів у формуванні партійних стратегій і розвитку політичних процесів. Внаслідок ціннісних трансформацій, поряд з іншими факторами, ліберали здобули яскраву перемогу. Час покаже, чи зуміє Дж. Трюдо закріпити проголошені ним ліберальні цінності в суспільній свідомості і продовжити ліберальні традиції у зовнішній і внутрішній політиці.

Список джерел

1. Израелян Е.В. (2016). Федеральные выборы 2015 года: трансформация ценностей? (по материалам доклада на заседании Круглого стола в Институте США и Канады РАН 15 ноября 2015 года), Канадский ежегодник, Вып. 20. URL: [federalnye-vybory-2015-goda-transformatsiya-tsennostey-po-materialam-doklada-na-zasedanii-kruglogo-stola-v-institute-ssha-i-kanady-ran-15.pdf](http://www.federalnye-vybory-2015-goda-transformatsiya-tsennostey-po-materialam-doklada-na-zasedanii-kruglogo-stola-v-institute-ssha-i-kanady-ran-15.pdf) (дата перегляду 2 травня 2019).
2. Канада: Гендерное равенство/неравенство (2019). URL: <http://www.hyno.ru/tom3/583.html> (дата перегляду 2 травня 2019).
3. Кремянская Е.А. (2011). Избирательная система Канады. Порядок организации избирательного процесса. Ж-л «Право и управление. XXI век», электронное издание, МГИМО, № 3 (20). URL: http://pravo.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/04_kremyanskaya.pdf (дата перегляду 2 травня 2019).

³⁸ Израелян Е. В. (2016). Вказ. пр.

³⁹ Там само.

⁴⁰ Там само.

4. Лафитский Д. В., Касаткина Н. М., Орлов А. Г., Трещетенкова Н. Ю. (2006). Современные избирательные системы. Вып. 1: Великобритания, Канада, Мексика, Польша, М., РЦОИТ, Норма, 496 с. URL: <https://studfiles.net/preview/6702735/> (дата перегляду 2 травня 2019).
5. Михайлова Ю. (2012). Женщины в политике Канады. URL: <https://ushistory.ru/populjarnaja-literatura/961-zhenschiny-v-politike-kanady> (дата перегляду 2 травня 2019).
6. На парламентских выборах в Канаде побеждает Либеральная партия (2015). URL: www.unian.net/world/1157271-na-parlamentskih-vyiborah-v-kanade-pobejdaet-liberalnaya-partiya.html (дата перегляду 2 травня 2019)
7. Рогачук Д. (2018). Чи потрібна Україні виборча реформа? URL: https://vybory.pravda.com.ua/files/graph/chy_potribna_ukraini_vyborcha_reforma/ (дата перегляду 2 травня 2019).
8. Graves, F. (2016). Canada's 42nd election is portrayed here as a morality play as seen through the lens of the Canadian citizenry. Policy Options. URL: www.elections.ca/content.aspx?section=res&dir=rec/eval/pes2015/lfs&document=index&lang=e (дата перегляду 2 травня 2019).
9. Jansen, H. and Yarhi, E. (2017). Canadian Elections. URL: www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/elections/ (дата перегляду 2 травня 2019).
10. Warnica, R (2015). The Liberal Resurrection. National Post. URL: <https://nationalpost.com/features/the-liberal-resurrection> (дата перегляду 2 травня 2019).

References

1. Israelyan E.V. (2016). Federalnyie vyiboryi 2015 goda: transformatsiya tsennostey? (po materialam doklada na zasedanii Kruglogo stola v Institute SShA i Kanadyi RAN 15 noyabrya 2015 goda), Kanadskiy ezhegodnik, Vyip. 20. URL: federalnye-vybory-2015-goda-transformatsiya-tsennostey-po-materialam-doklada-na-zasedanii-kruglogo-stola-v-institute-ssha-i-kanadyi-ran-15.pdf (accessed 02 may 2019).
2. Kanada: Gendernoe ravenstvo/neravenstvo (2019). URL: <http://www.hyno.ru/tom3/583.html> (accessed 02 may 2019).
3. Kremyanskaya E.A. (2011). Izbiratelnaya sistema Kanadyi. Poryadok organizatsii izbiratel'nogo protsesssa. Zh-l «Pravo i upravlenie. NHI vek», elektronnoe izdanie, MGIMO, № 3 (20). URL: http://pravo.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/04_kremyanskayaea.pdf (accessed 02 may 2019).
4. Lafitskiy D. V., Kasatkina N. M., Orlov A. G., Treschetenkova N. Yu. (2006). Sovremennyye izbiratelnyie sistemyi. Vyip. 1: Velikobritaniya, Kanada, Meksika, Polsha, M., RTsOIT, Norma, 496 s. URL: <https://studfiles.net/preview/6702735/> (accessed 02 may 2019).
5. Mihaylova Yu. (2012). Zhenschinyi v politike Kanadyi. URL: <https://ushistory.ru/populjarnaja-literatura/961-zhenschiny-v-politike-kanady> (accessed 02 may 2019).
6. Na parlamentskih vyiborah v Kanade pobezhdaet Liberalnaya partiya (2015). URL: www.unian.net/world/1157271-na-parlamentskih-vyiborah-v-kanade-pobejdaet-liberalnaya-partiya.html (accessed 02 may 2019).
7. Rogachuk D. (2018). Chy` potribna Ukrayini vy`borcha reforma? URL: https://vybory.pravda.com.ua/files/graph/chy_potribna_ukraini_vyborcha_reforma/ (accessed 02 may 2019).
8. Graves, F. (2016). Canada's 42nd election is portrayed here as a morality play as seen through the lens of the Canadian citizenry. Policy Options. URL: www.elections.ca/content.aspx?section=res&dir=rec/eval/pes2015/lfs&document=index&lang=e (accessed 02 may 2019).
9. Jansen, H. and Yarhi, E. (2017). Canadian Elections. URL: www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/elections/ (accessed 02 may 2019).
10. Warnica, R (2015). The Liberal Resurrection. National Post. URL: <https://nationalpost.com/features/the-liberal-resurrection> (accessed 02 may 2019).